

FRANSA'DA HALK MİMOLOJİZMİ*

Folk Mimologism in France

Prof. Dr. Kubilay AKTULUM**

ÖZ

Gérard Genette, *Mimologiques, Voyage au Cratyle* (Mimolojik. Cratyle'e Yolculuk) başlıklı kitabında Platon'un *Cratyle*'indeki bir sözcüğün nesnesiyle olan ilişkilerini irdelerken "mimologisme" kavramını yansıma sözcüklerden ayırarak tanımlar. "Yansıma" (fr. onomatopée) bir dış gürültünün (hayvan çığlıkları dahil) taklit edilmesiyle türetilmiş bir sözcüktür, mimolojizm ise bir çığlığın ya da daha genel olarak insanın "vokal gürültüsünün" taklidiyle türetilen bir sözcüktür. Genette, mimolojizmi, sözcükler (ve özellikle adlar) ile şeyler arasındaki mimetik ilişkiyi adlandırmak için kullanır. Biz ise onu Genette'in parantez içerisinde belirttiği ancak üzerinde durmadığı "hayvan" yanında bitki, obje çığlıkları (sesleri) anlamında, yansıma sözcükten farklı bir anlamda ve bir folklor perspektifinde kullanacağız. Çoğunlukla masallarda bulunan ve kırsal sözlü gelenekle bağlantılı olan mimolojizmler, hayvanların çıkardığı seslerin yalnızca fonetik bir aktarımı değil, bir yorumun konusu olması bakımından yansıma sözcüklerden ayrılırlar. Folklor araştırmacılarının (Paul Sébillot, Daniel Giraudon, Antonin Perbosc, Jean Amade, Félix Arnaud, Patrick Lavaud, Didier Huguette, Jean-Claude Rocher, Joan Amades, Vladimir Dobrovolskiy vd.) mimolojizm, hayvanların, bitkilerin, objelerin seslerini dil aracılığıyla yorumlamaya, kimi zaman mikro hikayecikler biçiminde yeniden üretmeye dayalı, özünde bir taklit unsuru içeren özel bir tür olarak tanımlanmaktadır. Bilindiği gibi masallarda, efsanelerde bitkiler gezinir, birbirleriyle konuşur ya da şarkı söylerler. Etiolojik masallar yanında olağanüstü masallarda, mimolojizmlerde bitkiler ve hayvanlar yine konuşurlar. Hayvanlar, bitkiler, objeler konuşturularak günlük işlerin ritmi, kronolojik veya iklimsel ölçütler, insana özgü bilgiler ifade edilmektedir. Hayvan, bitki, objelerin konuşmalarının bir araya getirildiği çalışmalarda insanın çevresine gösterdiği ilgiye tanıklık edilir, insan bilgisinin boyutu, temsillerinin karmaşıklığı ortaya konulur, toplumsal imgelemin kimi yerel ayırıcı özellikleri onlar aracılığıyla kavranır. Örneğin kuşun sesinin taklidi yalnızca onu yakalamak veya evcilleştirmek yoluyla ona hükmetmenin bir yolu olmakla sınırlı değildir, bu aynı zamanda onunla bir özdeşleşme arayışına da karşılık gelebilir (işlevler toplumdaki topluma değişebilir). İster hayvan temsili isterse insan/hayvan ilişkisi açısından olsun, bu türden mikro öykülerin sağladığı unsurlar tam olarak dizgeleştirmeye elverişli olmadıklarından bir belirsizlik içerir, bu nedenle yörelere göre içerik benzer olsa da farklı biçimlerde yorumlanabilir. Mimolojizm bir hayvanı, bir bitkiyi, bir objeyi özel bir canlandırma biçimi, kısacası onların simgesel bir imgesi ya da aktarımıdır. İster hayvanlara yakıştırılan bir söz (söylem) biçimi ister insanın onlarla konuşma biçimini çözümleme sorunsalı olsun, mimolojizm diğerleri gibi hem bir tür dilsel fenomendir, dolayısıyla onun tekil yerini belirlemek gerekir hem de toplumsal imgelemin özgül bir özelliğidir. Şarkılarda, atasözlerinde, özlü sözlerde, masallarda karşımıza çıkan mimolojizmler, bu türden mikro metinler/hikayecikler konusunda farklı dillerde ve yörelerde çok sayıda derleme yapılmıştır. Burada mimolojizmle şu ya da bu biçimde yakınlaşan tüm türlerdeki konuşan/konuşturulan bitkilerden, hayvanlardan, objelerden söz etmeyeceğiz. Konumuzu daha dar bir alana yani mimolojizmlerle sınırlandıracağız. Bütüncemiz ağırlıklı olarak Fransa Halk Mimolojizmini içerse de kimi ülkelerdeki mimolojizmlerden birkaç örnek vermekten geri durmayacağız.

Anahtar Kelimeler

Gérard Genette, Mimolojizm, onomatopoeia, taklit, kısa hikâye.

ABSTRACT

In his book titled *Mimologiques, Voyage au Cratyle*, Gérard Genette defines the concept of "mimologisme" by distinguishing it from onomatopoeic words while examining the relations of a word with its object in Plato's *Cratyle*. "Onomatopée" is a word derived from the imitation of an external noise (including animal screams), while mimologism is a word derived from the imitation of a scream or, more generally, human "vocal noise". Genette uses mimologism to name the mimetic relationship between words (and especially names) and things. We will use it in a different sense than the word onomatopoeia and in a folklore perspective, in the sense of plant and object screams (sounds), as well as the "animal" that Genette mentions in parentheses but does not

* Geliş tarihi: 22 Eylül 2024 - Kabul tarihi: 13 Haziran 2025

Aktulum, Kubilay. "Fransa'da Halk Mimolojizmi", *Milli Folklor* 147 (Güz 2025): 5-16

** Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara/Türkiye, aktulumk@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0001-9929-937X.

focus on. Mimologisms, mostly found in fairy tales and associated with rural oral tradition, differ from onomatopoeia in that they are the subject of an interpretation and not merely a phonetic rendering of the sounds made by animals. By folklore researchers (Paul Sébillot, Daniel Giraudon, Antonin Perbosc, Jean Amade, Félix Arnaud, Patrick Lavaud, Didier Huguet, Jean-Claude Rocher, Joan Amades, Vladimir Dobrovolskij etc.), mimologism aims to interpret the sounds of animals, plants and objects through language. It is defined as a special genre based on reproducing time in the form of micro-stories and containing an element of imitation in its essence. As is known, in fairy tales and legends, plants wander around, talk to each other or sing songs. In addition to etiological tales, plants and animals also speak in extraordinary tales and mimologisms. By making animals, plants and objects talk, the rhythm of daily work, chronological or climatic criteria, and human-specific information are expressed. In works where the conversations of animals, plants and objects are brought together, the interest of humans in their environment is witnessed, the extent of human knowledge and the complexity of their representations are revealed, and some local distinctive features of social imagination are grasped through them. For example, imitation of the bird's call is not limited to simply being a way of dominating it by capturing or taming it, it can also correspond to a search for identification with it (functions may vary from society to society). Whether in terms of animal representation or human/animal relations, the elements provided by such micro stories contain ambiguity as they are not fully systematized, so although the content is similar depending on the region, it can be interpreted in different ways. Mimologism is a special way of portraying an animal, a plant, an object, in short, a symbolic image or transfer of them. Whether it is a form of speech (discourse) attributed to animals or the problematic of analyzing the way humans talk to them, mimologism, like others, is both a kind of linguistic phenomenon, therefore it is necessary to determine its specific place, and it is a specific feature of social imagination. Many compilations have been made in different languages and regions about mimologisms and such micro-texts/stories that we encounter in songs, proverbs, aphorisms and fairy tales. Here we will not talk about all kinds of speaking plants, animals and objects that are close to mimologism in one way or another. We will limit our subject to a narrower field, that is, mimologisms. Although our corpus mainly includes French Folk Mimologism, we will not hesitate to give a few examples of mimologism in some countries.

Keywords

Gérard Genette, mimologism, onomatopoeia, imitation, little story.

Toplumsal imgelemin en ilgi çekici ve en doğal yanlarından birisi olan “mimolojizm” belli bir yörede yaşıyanlarca hayvanların seslerini, ötüşlerini, çığlıklarını, doğanın sayısız sesini taklit etmeye dayalı anlatım biçimlerine karşılık kullanılmaktadır. Tanıdık varlıklara ve nesnelere verilen ve taklide dayalı adlar ise genellikle “*onomatopoeia*” olarak bilinmektedir. Ancak bir yörede yaşıyanlar daha da ileri giderek hayvanların dilini, hatta imgeleme yetilerinin cansız varlıklara attığı dili yorumlamaya çalışmışlar. Onlar için çevrelerindeki her şeyin yarı gerçek yarı yapay bir yaşamı, insanlığın şiirsel bir yansıması vardır. Örneğin, Güney Fransa’da yaşıyanların kullandıkları eski Oc dili (Oksitanca), insanların hayvanların seslerini, çığlıklarını, ötüşlerini, ayrıca doğanın sayısız gürültüsünü taklit etmeye çalıştıkları ifadelerle doludur. Çevrelerindeki her şey onlar için insan özelliklerinin şiirsel bir biçimde yansıtıldığı, dışa vurulduğu yarı gerçek, yarı kurgu bir biçimde yaşam bulur. Suyun,  akıl taşlarının, r zg rın, çanların vb. her şeyin bir dili vardır. Örneğin,  an sesleri insanın sevinci olduğu kadar üzüntüsünü ifade eder. Mimolojizm, kuşun ötüşünü ya da sesini ve ritmini insan diline aktarmaya dayanır. Bildircin, sigara içen birine “*Paye tes dettes, paye tes dettes*” (Borcunu  de, borcunu  de) ya da “*Pas d’tabac, pas d’tabac!*” (Sigara içmek yok, sigara içmek yok) diye seslenir. Ardıç kuşu: “*Qui suis-je, qui suis-je... O  vais-je, o  vais-je, o  vais-je...*” (Ben kimim, ben kimim... Nereye gidiyorum, nereye gidiyorum, nereye gidiyorum?) diye  ter. Bu türden seslerin dizilişi şu ya da bu kuşun  t ş ndeki ritme uygundur. Mimolojizmin retorik fiğ r , antropomorfik (insanbiçimli) olmasının yanı sıra, hayvanın oyunsal olduğu kadar özellike uygun ya da onunla alaycı bir yakınlık gösterir. *Onomatopoeia* ve mimolojizm bir bakıma müzikle dili uzlaştırmaya çalışan iki ifade biçimidir.

Masallardaki mimolojileri sınıflandırmaya çalışan Marie-Louise Tenèze, söz konusu ifade biçiminin tanımını Félix Arnaud'in'den esinlenerek yapar: "*Bunlar, kuşların ötüşlerini ve çığlıklarını eğlenceli bir biçimde yorumladığımız formüllerdir (...) bu formüller (...) küçük masalların yaratılmasına olanak sağlamıştır.*" (Arnaud 1965:413).

Folklor araştırmacısı Paul Sébillot halk arasında hayvan seslerinin insan diline çevrilmesi biçimindeki benzer uygulamaya dikkat çeker ve şunu belirtir: "*Köylüler, her kuşun kendi dili olduğunu ve bunu kendi tarzlarında yorumladıklarını söylerler. Bu kanatlı şarkıcıların her birine ötüşlerini taklit ederek söyledikleri veya biçim verdikleri cümleler atfederler, ancak yaklaştırmalarla yetinirler. Bu yorumların neredeyse tamamı dize biçiminde, fazla kaftiyeli olmayan, çoğu zaman fikir açısından zayıf; yine de aralarından biri var ki tarla kuşunun ağzından duyulanlar gibi, gerçek birer dua gibidir, bir kır şiiri türünün özelliklerinden yoksun değildir. Diğerleri alaycıdır veya kuşların kahraman olduğu masallara anıştırma yaparlar.*" (Sébillot 1967:145).

Jules Gros, *Trésor du breton parlé*'de (Brëtonca'nın Sözlü Hazinesi) taklide dayalı bu türden kısa formüllerin bir dökümünü yapar. Brëtonlar, tüm zavallı "*loened mut*"ların (dilsiz, insanların diline sahip olmayan ve savunmasız) hayvanların dilini anladıklarını ileri sürerler. Böylece her bir hayvanın gerçek çığlıklarının ses ve ritim açısından oldukça yakın bir taklidi yapar, onları Brëtonca yorumlarlar, buna çocukların eğlenmesi için tasarlanmış uydurma sözcükler eklerler.

Leopold Sauvé, mimolojizmler konusunda şöyle yazar: "*Her ne kadar Noel geceleri dışında genellikle insan kulağının anlayamadığı bir dil konuşsalar da hayvanlar bazen Brëton dilini kullanırlar, o zaman biraz dikkat kabartıldığında onların konuşmalarını, ötüşlerini izlemek olanaksız değil. Onlara yapılan yorumların çoğu zaman önemli ölçüde farklılık gösterdiği doğru, ancak genellikle seslerine oldukça yakın kabul edilen metinler vardır, onları burada bir araya getirdiğim için belki bana minnettar olacaklardır. Mimolojizm, hayvanın ötüşünü veya sesini insan diline aktarır, ancak olabildiğince söz konusu hayvanların (veya nesnelerin) doğal ötüşlerinin veya seslerinin ritmini kopyalarlar. Mimolojizm bu nedenle zorunlu olarak müzikseldir.*" (Sauvé 1980:251).

Antonin Perbosc'a göre, Occitanca ve Katalonca'da "*insanlar kuşların dilini, hatta hayal güçlerinin cansız varlıklara kazandırdığı şeyleri yorumlamaya çalışmışlardır... su, rüzgâr, tekerlek, kuyunun ipi, hareket eden ve mırıldanan yapraklar, ortakının tırpanını keskinleştirdiği taş,... çanlar - özellikle çanlar - bunların hepsinin bir dili var... Çanların hepsi insanın neşesi ve acısıdır. "Yüzlercesi var ve belki de binlercesini, çanlarla ilgili mimolojileri toplayabilseydik" ... böyle bir koleksiyon kesinlikle "halkın yarattığı edebiyatın en derin ve en saf ilhamlarını" açığa çıkaracaktır.*" (Perbosc 1904:71). *Le Langage des bêtes, mimologismes populaires d'Occitanie et de Catalogne*'da (Hayvanların dili, Occitania ve Katalonya'da halk mimolojizmleri) A. Perbosc, Oc dilinde yazılmış mimolojizmlerin bir derlemesini yaparak hayvanların ötüşlerini taklit eden her türlü dil ürününü bir araya getirir.

Dilsel açıdan bakıldığında taklitçiliğin iki düzeyi ayırt edilir. Bir yanda, örneğin ke-diye atfedilen "*miyav*", anlamını ancak taklitte bulan yalın bir yansıma biçimi; öte yandan ağustos böceğinin buğdayın olgunlaştığı anda, yani hasat zamanı geldiğinde çıkardığı keskin (ışık çalar gibi) bir "*si, si, si*" (cır, cır, cır) diye ötüşü vardır (s. 100), burada hayvanın çıkardığı sesin benzerliğine ikinci bir anlam eklenmektedir. Perbosc'u oldukça etkileyen bu ikinci durumda hayvan, başlı başına bir dille donanmış olarak kendini belli eder, hatta şu hikayecikte olduğu gibi bir "*karakter*" durumuna gelir: Hasat zamanı ağustos böceği ve guguk kuşu, tarladaki demetleri bağlayarak bir buğday yığını yapmaya karar

verirler: Biri demetleri yerine yerleştirecek, diğeri de onları birer birer ötekine uzatacaktır. Ağustos böceği seçimi guguk kuşuna bırakır. Guguk kuşu bu iki işten ilkinin yapmaya karar verir. Ağustos böceği hemen çalışmaya başlar. Guguk kuşuna durmadan “*Te, té, té, té!*” - “*Tiens, tiens, tiens*” (Haydi, haydi, haydi!) diyerek her seferinde ona yeni bir demet verir. Guguk kuşu çok geçmeden yorulur ve ağustos böceğinin yerini almak ister. Ama değirmen taşının üzerine yerleşen ağustos böceği, guguk kuşunu harekete geçirmek için aralıksız, bıkmıp usanmadan: “*Tira, tira, tira!*” - “*Jette, jette, jette!*” (Çek, çek, çek! - “At, at, at!”) diye bağırıp durur. Daha fazla dayanamayan guguk kuşu bu zor işten vazgeçip ormana kaçır. O gün bu gündür, hasat biter bitmez, guguk kuşu başkaları için bu şekilde uğraşmak zorunda kalmamak için ortadan kaybolur.

Perbosc, hayvana göre (tarla kuşu, ördek, bıldırcın vd.) alfabetik bir sınıflandırma benimser, yalnızca bir “*aktör*” (eyleyen, örneğin: kedi) içeren mimolojizmleri birden fazla “*aktör*” (eyleyen, örneğin: ağustos böceği ve guguk kuşu) içeren, Ortaçağ kültüründe bir tür kıssa ya da alegori olarak kullanılan, konuşkan anlatısal bir şiir türü olan “*dir*” biçimiyle bağlantılı mimolojizmlerden ayırır. Hayvanlara verilen sözcükler aracılığıyla günlük işlerin ritmi, kronolojik veya iklimsel ölçütler ve insana özgü bilgiler ifade edilmektedir. Bu türden derlemelerle insanın çevresine gösterdiği ilgiye tanıklık edilerek doğa karşısında bilgisinin boyutu, temsillerinin karmaşıklığını ortaya konulur.

Mimolojizm derlemeleri birbirlerinden kopuk anekdotlardan oluşmazlar. Languedoc bölgesinde anlatılan ve Pierre Pous’un aktardığı bir masaldan yola çıkan D. Fabre, genç erkek çocukların erginleşmesinde kuşların oynadığı rolün altını çizer (alıntılayan Goergen 1988:107). Kuşu taklit etmek yalnızca onu yakalamak veya evcilleştirmek, böylelikle ona hükmetmek yolu değildir, aynı zamanda bir özdeşleşme ve kimlik arayışını açıklamaya yarar. Hayvan, çocuk için özellikle romantik bir ilişkinin davranış modelidir. Bu türden mimolojizmler öyleyse iki kez açıklayıcıdır: Bir yandan kuşun sevgi konusundaki bilgisinin sahibi olduğunu onaylarlar, diğeri yandan uygulamaya dökülmeleri çocuğun özdeşleşme sürecinde bir aşamadır.

Ancak mimolojizmlerin her birine kesin bir anlam yüklemek olası değil. Bu nedenle kimi zaman hayvanların seslerinin taklidi olan kısa tümceler konusunda kesin çıkarımlar yapmaktan çok bir dizi soru sorulur: Örneğin, mimolojizmler birer hikayecik midir? Yoksa hayvan görüldüğünde akla spontane biçimde gelen ifade biçimleri mi söz konusudur? Kısa tümceler bilginin soyut ve eğlendirmeye yönelik biçimleri midir? Yalnızca hayvanlarla mı ilgilidir yoksa insanların kendi aralarında kullandıkları ifade biçimleri midir? İster hayvan temsili isterse insan/hayvan ilişkisi açısından olsun, bu türden hikayecikler aracılığıyla aktarılan unsurlar belirsizlikten tümüyle kurtulamazlar.

Hayvanla insanı birleştiren yansıtma işleminin iki yönlü olduğu belirtilir: İnsan, taklit eden bir varlıktır, böylelikle hayvanın ötüşünü insanlaştırır. Örneğin, kırlangıç, yinelenen bir benzetmeyle “*Cri, cri, cri, Jésus Christ*” (İsa Mesih) diye öterken bunun kut-sala bir küfür mü yoksa bir dua mı olduğunu ya da yalnızca baharı veya yeniden dirilişini (İsa’nın yeniden dirilişi) bildirdiğini bilmek pek olası değildir, ancak mimolojizm çoğu zaman hayvan ile ilgili simgesel bir imge yaratmanın özel bir yolu olarak görülür. Kısa halk şiirlerinin bir derlemesi olan, D. Fabre’in “*küçük ritimli ve yarım uyaklı tümceler*” olarak nitelendirdiği ve masalla ilişkilendirdiği Perbosc’un kitabı tam bir gerçeklik vizyonu olmak yerine gerçekliğe yönelik değişik bakış açılarının bir toplamıdır. Ya da mimolojizmler birer sözcük oyunudur, bildiriler hayvanlar aracılığıyla verilir. İster hayvanların dili, ister insanın onlarla bir konuşma biçimi olarak görülsün, mimolojizmler halk imgeleminde dilsel bir fenomen biçimi olarak kabul edilirler.

Şunu da anımsatalım: Mimolojizmler yalnızca Fransa değil, Avrupa folklorunda da kullanılan bir tür olarak bilinir. Gerçekten de bu özel tür XIX. yüzyılın sonlarından başlayarak Fransa yanında pek çok Avrupa ülkesinde ilgi çeker.

Adı geçen folklor araştırmacıları (ve başkaları) mimolojizmleri hem tanımlar hem işlevleri üzerinde dururlar. Örneğin, söz konusu tanımlamalar yanında, Daniel Giraudon mimolojizmin şarkılarda, atasözlerinde ve deyişlerde de işlev görebileceğini söyler (Giraudon, 2011: 39). Grimm Kardeşler “*Çalikuşu*” masalının başında tüm varlıkların bir dili olduğunu imlerler: “*Eskiden her sesin bir anlamı vardı. Demirci çekicini örse vurduğunda “Çrink, çrink!” diye bir ses çıkartırdı. Marangozun rendesi “Vjît, vjît” gibi girdi kulağa. Değirmenin tekerleği de “Tan-rım, yardım et; tan-rım, yardım et” derdi sanki. Eğer değirmenci üçkâğıtçıysa anlaşılır bir dille “Gelen-kim ki, gelen-kim ki?” diye dönen tekerlek, “Değir-menci, değir-menci” diye de cevap verir ve daha hızlı dönerken de “Yi-ne çal-dı, altı ki-lo al-dı” derdi. O zamanlar kuşların da kendilerine özgü dili vardı ki, bunu herkes anlardı. Bugünse ona civıltı, ısıltı, vızıltı falan diyoruz: müzik var, ama sözcük yok!*”

Masallar konuşan hayvanlarla doludur. Çoğu masal “çok eski zamanlarda, hayvanlar konuşurlarken...” biçiminde formüllerle başlar. “*Tanrı ya da Adem ile Havva tarafından bahşedilen bu konuşma armağanı, tembellik ya da uysallık veya tersine insana karşı kayıtsızlık gibi davranışlarının cezası olarak onlardan alınır.*” (Kabakova 2017:299). Kuşlardan konuşma yetilerinin geri alınması konusunda değişik nedenler ileri sürülür. Antti Aarne’ün *Liste des variantes des interprétations finlandaises des sons d’animaux et autres sons naturels* (Hayvan seslerinin ve diğer doğal seslerin Fince yorumlarının çeşitlerinin listesi) başlıklı çalışmasında Fin geleneğindeki mimolojizmlerin bir dökümü yapılır. Orada farklı kuşların (tarla kuşu, kuzgun ve karga, horoz, saksığan, ardıç kuşu, ispinoz, guguk kuşu, kartopu ve su çulluğu) ötüşü ile ilgili elli kadar unsura yer verilir. Bu listeye evcil hayvanlar, sürüngenler, böcekler, balık türleri, yabani bitkiler ve hayvanlar yanında yetiştirilen bitkiler, doğal olaylar (örneğin gök gürültüsü), çanlar, araba tekerlekleri, değirmen, çıkırık, sarkaç, beşik, ayakkabılar, tabaklar gibi objeler eklenir (mimolojizmlerde en fazla kuşların sesleri yorumlanır). Paul Sébillot, Yukarı Brötanya bölgesinde otuz iki kadar mimolojizm belirler. Antti Aarne’ün oluşturduğu listedekine benzer biçimde bölgelere göre kuşların sesleri sözle taklit edilir (yorumlanır). Değişik yöre folklorlarında kırsal kesimde yaşayanlara en yakın olan hayvanların (fare ve yarasa, köstebek, gelincik) sesleri taklit edilir. Kuşlar yanında kurbağa, cırcır böceği, ağustos böceği taklit edilen diğer hayvan türleri arasında yer alır.

Sesleri duyulan ve taklit edilen yalnızca hayvanlar değildir. Kimi zaman cansız varlıkların sesleri duyulur. Örneğin Judas ağacı (Erguvan) yakılırken “*Tà ! tà ! tà !*” (*talìa*)” (dikkat) diye ses çıkarır: “*Sicilya’da erguvan ağacının (ya da daha doğrusu Judea’dan Cercis siliquastrum’un) yakılırken şunu tekrarladığını duyarız: “Tà! Tà! Tà! (talìa)” (Orası! Orası! Orası! Bak!), çünkü yaşamı boyunca dallarının altına saklanan İsa’yı Yahudilere şöyle ihbar etmişti: “Bakın, o burada”.*” (Kabakova 2018:32).

Eski dönemlerden bu yana hayvanlar, cansız varlıklar yanında bitkilerin de dili olduğuna, onların konuştuklarına inanılır. Halk imgeleminde kuşlar, objeler (cansız varlıklar), çanlar gibi bitkiler kendi diliyle konuşur. Plin l’Ancien, *Naturalis historia*’da hayvanlar yanında bitkilerin konuşturulmasının halk arasında yaygın bir pratik olduğunu söyler. Örneğin, “*pek çok etnik grupta olduğu gibi yakın zamana kadar Sloven halkının inançları da ağaçların, dünyanın kökeninde, yani eski çağlarda konuşabilen canlılar olduğuna öğretiyordu. Ormanın konuştuğu söylenirdi. Erkekler ağaç kesmek için ormana gittiklerinde ağaç şöyle diyordu: “Beni kesip almayın. Diğerini kesin!” Geçmişte her şey,*

her şey konuşuyordu ama sonra Tanrı geldiğinde, O doğduğunda her şey değişti. Hıristiyanlıktaki Yaratılış inancına uymayan bu halk inanışına göre, insanlar Tanrı'nın "ge-lişi" sonrasında çevrelerindeki doğayla doğrudan temaslarını kaybetmişlerdir (...) Antik Yunan'da Dodona'da rahipler Zeus'un meşe ağaçlarının hisırtısını yorumlayarak kehanette bulunurlardı. Bu ağaçlardan birinin odunu Argo gemisini yapmak için kullanıldı. Erkeklerle insan sesiyle konuşur, onları tehlikelere karşı uyarırdı. Delphi'de defne, tanrı Apollon'un habercisi olarak biliniyordu. MS 1. yüzyılda doğa filozofu Pline l'Ancien konuşan ağaçlardan söz ediyordu (*Naturalis historia*, 17.38). (...)

Başlangıçta tüm bitkiler konuşuyordu. Bir adam ormanda yürüdüğünde ağaçlar onunla konuşur, çayırda yürüdüğünde her çimen ona neye iyi geldiğini söylerdi. Bitkiler iyileştirdikleri hastalıklardan bahsederken, yabani enginar (bir tür deve dikenini) şöyle derdi: "İshali iyileştiriyorum." Bütün bitkiler ona gülüyordu. Ancak Tanrı onları duydu, öfkelen-di ve konuşma yeteneklerini ellerinden aldı." (Şmitek 2013:147).

Bitkiler kimi zaman gezintiye çıkar, birbirleriyle konuşur, şarkı söylerler. Bazen bitkilerin hisırtısını dünyanın başlangıcında meydana gelen olaylarla bağlantılı olarak yorumlayan mimolojizmlere rastlanır. Bu mimolojizmlerde aynı zamanda bitkinin adının yorumlandığı olur.

Mimolojizmlerde hayvanlar, cansız varlıklar, objeler ve bitkiler yanında doğal unsurlar, doğal olaylar da konuşturulur. Katalonya'da anlatılan bir masalda gök gürlerken Judas, "*Traître! traître !*" (Hain! Hain!) olmakla suçlanır. Doğal olayların konuşurulması da diğerleri gibi birer yorumdur. Kimi zaman meteorolojik olaylara bağlı olarak duyulan gürültüler günlük yaşamda kullanılan objelerin gürültüleriyle özdeşleştirilir. Gök gürültüsü gelinin sandıklarının yerde sürüklenmesinin ya da dolu bir inşaat alanının sesidir, şimşek ise demirhanenin gürültüsüdür vb. Gündelik yaşamda kullanılan çok sayıda obje aynı zamanda gevezelikleriyle tanınır. Çıkrık ve dokuma tezgâhının konuştuıkları duyulur; konuşanlar aynı zamanda el arabası, araba ve trendir. Anımsattığımız gibi, tokmağın, değirmenin, kuyunun ipinin, tırpanı keskinleştirmek için kullanılan taşın, bilenen bıçağın, elma presinin konuştuıkları iştir, bu listeye müzik aletleri eklenir. Bu kategoride özellikle çanların dili ön plana çıkmaktadır: "*Çanların hepsi insanın neşesi ve acısıdır. Languedoc folklorunda, Toulouse'un çanlarının söylediklerine ilişkin tuhaf biçimde güzel bir yorum vardır: "Causo-le, que le cal parli!" (Ayakkabılarınızı giyin: gitmeniz gerekiyor!) Çanlarla ilgili yüzlerce, belki de binlerce mimolojiyi toplayabilirdik, bir gün yapılması kaçınılmaz olan bu koleksiyon mutlaka yapılacak, bize halk edebiyatının en derin ve en saf ilhamlarını açıklayacaktır. Bize de sürprizleri olacak çünkü çanlar her zaman bu yorumlarda sanıldığı kadar düşük notalara sahip olmuyor. (...) Seslerin ve gürültülerin halk tarafından yorumlanması, aynı zamanda çok sayıda mimolojinin doğmasını sağlamıştır. En ilginçleri kesinlikle neredeyse tüm çan kulelerindeki çanlardan ilham alanlardır."* (Perbosc 1907). Bu türden yorumlamalarda çanlar her zaman ciddi bir ton içermezler. "*Şaka sözlerden hicve, ninniden ağıtlara, düğün şarkılarından savaş şiirlerine kadar gerçekçi ve idealist köylü, onlara, yani sesi yaşamının her adımında kendisine eşlik eden bu bronz ve düş şarkıcılarına her şeyi söyletir.*" Çanlar hayvanlar gibi konuşurlar. *La Comédie des Animaux* (Hayvanlar Komedyası) başlığı altında toplanan mimolojizmlerde her kişinin tipik özellikleri öne çıkarılır. Mimolojizm, bilgece öğütler vermek, kırsal yaşamın periyodik olaylarını not etmek yanında insanın, doğru ya da yanlış, kendi kusurlarını gördüğü sıradan kişilerin kötü alışkanlıklarına karşı eğlenceli birer epigram işlevi yüklenirler. Kişiler geleneksel adlarla anılırlar. Örneğin, şu isimler kırsal kesimde yaygın olarak kullanılır: Pierrot, Arlequin, Colombine. Bunlar birer mimolojik adlandırmadır.

Özel adlar gibi kimi hayvan adları birer yansıma sözcük olabilmektedir: örneğin, Örümcek için Cuculha, Saka Kuşu için Calarina, Bülbül için Godolic, Dişi Bülbül için Madoli, Domuz için Gingolin, Kırlangıç için Rozali, Kedi için Arnaud gibi taklit adlar kullanılmaktadır. Oc dilinde yazılmış 300 kadar halk mimolojizminde çok sayıda hayvan listelenir. Üzerlerinde en fazla mimolojizm yazılan hayvanlar listesinde horoz, tavuk, civciv, sarıasma, bülbül, bildircin, kırlangıç, alakarga, karatavuk, baştankara, tarla kuşu, ispinoz, keklik, güvercin ve saksağan gibi hayvanlar yer almaktadır. Örneğin, kedi konusunda şu tür bir mimolojizm yaratılmıştır:

KEDİ

- <i>Ont aneu?</i>	- OÙ allez-vous?	- Nereye gidiyorsunuz?
- <i>A Font-Romeu!</i>	- A Font-Romeu !	- Font-Romeu'ye
- <i>Que me portareu?</i>	- Que m'apporterez-vous ?	- Bana ne getireceksiniz?
- <i>Un devanlat!</i>	- Un tablier !	- Önlük
- <i>De quina color?</i>	- De quelle couleur ?	- Ne renk?
- <i>Blau!!!</i>	- Bleu!!!	- Mavi.

Bu mimolojizmin bir varyantı şöyledir:

- <i>Ont vau?</i>	- OÙ allez-vous ?	- Nereye gidiyorsunuz_
- <i>A la fire!</i>	- A la foire!	- Panayıra!
- <i>Que me portareu?</i>	- Que m'apporterez-vous ?	- Bana ne getireceksiniz?
- <i>Un devantal blau!</i>	- Un tablier bleu!	- Mavisinden önlük!
- <i>Garamau!!!</i>	- Garamau !!!	- Garamau!!! (Mırınnav!!!)

Halk edebiyatı içeriğinin özel bir parçasını oluşturan bu türden yalın kırsal mimolojizmler önce değişik yörelerde yaşayan şairler ve papazlarca derlenmiş, halk imgeleminin ayrıcalıklı unsurları olarak şiir formunda aktarılmıştır.

Aarne, hayvan çığlıklarının olduğu kadar doğanın seslerini taklit eden kısa folklorik formüllerin listesini çıkarır. Benzer biçimde Stith Thompson konuşan bitkiler ve objeler listesi arasında çanlara yer verir. Çanlarla ilgili belgelerin ve efsanelerin toplandığı listede çanların diline ilişkin masallardan söz edildiği olur. Fischer, *Lexique des légendes dans les archives du folklore*'dan (Folklor arşivlerindeki efsanelerin söz dağarı) alıntılıdığı bir masalda küçük bir kızın duyguları çan aracılığıyla açıklanır. Paul Sébillot, *Folklore de France*'da (Fransa Folkloru), Arnold van Gennep *Manuel de Folklore Français Contemporaine*'de (Çağdaş Fransız Folkloru Elkitabı) çan ile ilgili incelemelere yer verirler. Ortak görüş şudur: Toplumun ruhunu kavramanın yolu çanın seslerini yorumlamaktır. Her ülke kültürü çanları kendince konuşturur ve yorumlar. Çanların dili farklı toplumsal grupların özelliklerini yansıtır.

Fransa'da folklor araştırmacıları kuşların yerel dilde konuştuklarına vurgu yaparlar; onlara göre kimi hayvanlar Oc dilinde kimileri de Bröton dilinde konuşurlar. Bu konuda yapılan folklor derlemelerinde sözler yerel ağızlarla yazılır. Fransa dışındaki kimi Avrupa ülkelerinde çanların çokdilli bir özelliği vardır. Her bölge çanları kendi yerel ağızla konuşturur, toplumsal bir durum bu yolla açıklanır: “*Kasaba çanı Macarca şöyle diyor: Buza kenyér! Buza kenyér! (Buğday ekmeği! Buğday ekmeği!), komşu Slovak köyü Čerenčany'nin zili yanıt veriyor: Žitní chléb, žitní chléb! (Çavdar ekmeği, çavdar ekmeği!)*” (Voigt 1996: 74).”

Kuşlar kimi zaman anlaşılmaz, yabancı bir dil konuşurlar. İsveç ve Belçika'da çarımıha gerilme sırasında dalda oturan üveyik “*Kyrie! Kyrie!*” diye öter; bu, Yunanca'da

"Efendimiz" anlamına gelir, "*Kyrie eleison*" duasının başlangıcı "*Efendimiz, merhamet et*" diye başlar. (Kabakova 2018:51). Fransa'da Flandre bölgesinde yaşayan serçe, Fransızca yanıt vermeyi öğrenir: "*De suite, de suite*" (Hemen, hemen) (Kabakova 2018:32). Brötanya'da ardıc kuşları biraz bozuk biçimde Latince konuşurlar: *Et in Spiritum sanctum tuum* "ve senin kutsal ruhunda") yerine "*Cusse, cusse, cusse, Istine Spiritum, sanctum tuum*" "On iyi tanrı vardır" derler (Sébillot 1967:209). Latince konuşan yalnızca kuşlar değildir, çanlar da Latince konuşur. Giraudon'a bakılırsa, Brötanya'da çanların söylediği bir şarkının ilk sözlerinde Latince bir duanın (Gloria patri et filio) ilk sözleri yinelenir.

Kimi kuşlar çokdillidir. Meşe ağaçlarında gezen alakarga böyledir: "*Çok dilli bir bilgin olan ama arpa ekmeği kadar kaba ve arabacı gibi küfür eden alakarga, her dilde biraz küfür eder.*" Alakarga aynı zamanda bir büyücü olarak da ünlenmiştir; hayvanların tüm çılgınlıklarını taklit etme yeteneğine sahip olduğu sanılır: köpekler gibi havlamayı, koyun gibi melemeyi, kediler gibi miyavlamayı bilir; çeşitli mesleklerin seslerini taklit eder. At sürücüler gibi konuşur, testerecilerin, dokumacıların çıkardığı sesleri taklit eder (*Tric trac de olu, Tric trac de olu, Tire les vènes de mon cu*)" (Sébillot 1967:179).

Özel bir tür ve mikro biçimler olarak mimolojizmleri masal, anekdot, skeç gibi başlıklar altında sınıflandırmak güç olsa da kimilerince içsel sınıflandırmalar yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin, Marie-Louise Thénèze, Paul Delarue ile birlikte yazdığı *Le conte populaire français*'de (Fransız Halk Masalı) formül biçimli (indirgenmiş) mimolojizmler ve anlatı biçimli mimolojizmler olarak iki tür sınıflandırma yapar. Birincilerde sözceleme öznesi belli değildir. Konuşan bir hayvanın, örneğin kuşun söyledikleri konusunda açık bir bilgi yoktur. Roussillon bölgesinde cırcır böceğinin neden "*Ric! ric! ric!*" (Zengin, zengin, zengin!) dediği bilinmemektedir. Olası tek açıklamaya göre bölgede herkesin paylaştığı ortak kültürün parçası bir sözcük yinelenildiği için açıklamaya gerek duyulmaz. Yarım ipuçlarını tamamlamak alıcıya bırakılmıştır.

İkinci türden mimolojizmlerde dramatik ve anlatısal olmak üzere iki biçim kullanılır. Dramatik biçimde konuşucular birbirlerine yanıt verirler. Örneğin, kurbağanın çıkardığı ses böyledir (biri ses çıkarırken bir bakıma öteki bu sese karşılık verir). Kimi folklorcular bunları birer skeç olarak değerlendirir. Anlatısal biçimde her zaman olmasa bile etiolojik bir sonuca ulaşılır.

Aynı hayvanın çıkardığı ses Fransızca dışında kimi dillerde benzer biçimde ifade edilse de farklı biçimlerde yorumlanabilmektedir. Örneğin, Slav dillerinde ve Romence'de serçe aynı biçimde "*Vif' vif' vif'*" ((Canlı mı, canlı mı, canlı mı?) sesini çıkarır. Makedonya'da bu yorum şu biçimde açıklanır: Serçeler dikenli bir çalının üzerinde toplanırlar, her biri kral olduğunu ileri sürmektedir. Şahin bu gösterişli kalabalığın üzerine atılır, birkaçını yakalar. Hayatta kalanlar şu soruyu sorarlar: "*Vif' Vif' Vif'*" Amaçları kimin hayatta kaldığını öğrenmektir. Rusya'da serçe, yırtıcı kuştan kaçmanın ya da kışın soğuşundan kurtulmanın sevincini haykırırken "*Canlı! canlı! canlı!*" diye bağırır. Bu aynı zamanda bir tür uyarı işareti sayılır. Serçe, aynı zamanda çocuk İsa'yı takipçilerinden saklayan Kutsal Bakire'yi ele verir, Polonya ve Romanya, Doğu Slavlar arasında serçe İsa'nın çarmıha gerilişini bildirir, ötüşüyle acısının sürdüğü bildirilir.

Görüldüğü gibi, mimolojizmler değişik bildiriler içeren hikayeciklerdir. Kuşlar, değişik objeler sesleriyle hem İsa'nın doğuşunu ve yeniden dirilişini hem de gelecekteki olayları bildirebilirler. Örneğin, baykuşun ötüşü ölümün habercisidir. Flandre bölgesinde baykuşun sesi "*dood! dood! dood!*" biçiminde yorumlanır, bu sözcük halk dilinde ölüm anlamına gelmektedir. Kuş sesleri kimi zaman "*hava durumu*" olarak yorumlanır. Brötanya bölgesinde ağaçkakan "*Pleut! pleut!*" (Yağ! Yağ!) diye öter. Kuşlar ve hayvanlar

insanları uygarlaştıran kültürel kahramanlar olarak değerlendirilir, hatta Yaratıcı'ya öğütlerde bulunurlar. Örneğin, saksığan, ötüşüyle Tanrı'ya ilk insanın nasıl yaratılacağını açıklar: "*Fes-lo d'argila, fes-lo d'argila!*" (Onu kil ile yapın!, onu kil ile yapın!). Çoğu zaman kuşların ve hayvanların sesi aracılığıyla insanların dünyasında düzeni yeniden sağlamaya yarayacak bir gerçeği açıklayan Tanrı'dır. Fransa'da saksığan demirciye "*Biraz kil koy!*" diye tavsiyede bulunur; bülbüller testerecilere şunu önerir: "*Lim' ta scie!*" (testereni bile!); bildircin duvarcıya: "*Bout par bout!*" (uç uca koy!) der. Katalanlarda tarla kuşu her ötüşünde bir demir parçası bulan kişiye ne yapması gerektiğini açıklar: "*Posa 'l al foc i tira-hi sorra*" (Ateşe ver ve üzerine kum at!). Çocuklara ise çamurdan nasıl su kabağı yapılacağını anlatır. Katalanlarda baykuş, Fransızlarda keçi beceriksiz bir terziyi gözlemlerken şöyle bağırır: "*Eğri, eğri!*", o zamandan beri gömlekler bu biçimde kesilir. Yeşil ispinoz buğdayın nasıl dövüleceğini söyler: "*Jo la giraria!*" (Ben olsam çevirirdim, çevirirdim!). Çiftçilere ne yapmaları gerektiği konusunda her yıl öğütler verilir. Örneğin, bildircinlar çiftçileri ekin ekmeye ve hasat yapmaya teşvik ederler. Kuyruksallayan Breton dilinde "*Had da lin da lin vardı!*" (Keteninizi ekin! Keteninizi ekin!) diye seslenir. Hatta kuşlar daha da ileri giderek doğaya emirler verirler. Örneğin, Béarn'da çalılık kiraz ve arpaya seslenerek: *Madure, madure, cerieze, Cabelhe, cabelhe, balhar, Que m'harei galhar!* (Olgunlaş, olgunlaş, kiraz, arpa, başak yap, dinç olacağım!).

Kimi kuşlar (örneğin şahin) küfür eder, kimileri (örneğin tarla kuşu) Tanrı'ya meydan okurlar. Çanlar ise çaldıkları köy veya kasaba adına konuşur, oraların ekonomik durumu çağrıştırır.

Kuşların ve nesnelerin sesi ders veren unsurlar olarak yorumlandığından ağırlıklı olarak emir kipinde tümceler kullanılır. Bir kuşun adından çok çağrıştırdığı adlar kişileştirilerek kullanılır. Sologne'da baykuş hava durumuna bağlı olarak iki farklı biçimde öter. Anlatılanlara bakılırsa iki eşi olduğundan hava güzel olduğunda ona nazik bir dille "*Côôme!*" (Gel!) diye seslenirken, tersine hava kötü olduğunda eşinin adıyla yani "*Goyou, Goyou!*" (Ahmak! Ahmak!) diye öter.

Nuh'un gönderdiği iskelekuşu dönüş yolunda yönünü kaybettiğinde "*Noé! Noé! Noé!*" diye bağırır (Nuh! Nuh! Nuh!). Bülbül, yakın yoldaşına "*Madouli!*", yavrusuna "*Goudoulic!*" diye seslenir; tavus kuşu "*Mion!*" (Marion) diye bağırır, kurbağa: "*Toa-ne-ta! Toa-ne-ta!*" (Antoinette) diye ses çıkarır. Guguk kuşunun ötüşlerinde sıklıkla adlar görülür: "*Couc-couc!, Ku-pin!, Ja-kub!, Martin!, Ku-tju! kutik!, Duko!*". Bu biçimde, hayvanların çıkardıkları sesler sıklıkla özel adlarla özdeşleştirilir.

Mimolojizmlerin yoğunlaştırılmış mitsel unsurlar içerdikleri düşünülür. Örneğin, Ovide'in *les Métamorphoses*'unda (Başkalaşmalar) anlatılan "Philomèle et Procné miti"nde Procné bülbüle, Philomèle ise kırlangıca dönüşür. Philomèle, "Térée (bana kötülük yaptı)"; Procné ise "Itys" diye öterler. Térée bir ağaçkakana dönüşüp çocuğunu parçalayan ve bilmeden yiyen Philomèle ve Procné'yi yakalamak isterken "*Où?, où?*" (Neredeler? neredeler?) diye öter.

Benzer biçimde tarlakuşu mimolojizminde şu anlatılır: Bir zamanlar cennetin anahtarını elinde bulunduran tarlakuşu, çok fazla küfür ettiği için işini Aziz Petrus'a kaptırır. O zamandan beri, Aziz Petrus'a kendisine kapısını açması için dua ederek ve bir daha küfretmeyeceğine söz vererek sürekli olarak göklere çıkmayı sürdürür. Ancak Aziz Petrus onun söylediklerine kulaklarını tıkar, tarlakuşu da tekrar küfrederek aşağıya iner.

Brötanya halk geleneğinde sıklıkla yinelenen ve Brötonca yazılan söz konusu mimolojizm ve varyasyonları hem tarla kuşunun hem de başka kuşların sesleri taklit edilerek yazılmıştır. Dinsel bir kökeni olan tarlakuşu mimolojizmi Gökyüzüne (Cennete) yükselen

ruhun simgesi olan kuşun dikey yükselişi ile yere, Cehenneme dikine geri dönüş olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır: Bu iki unsur üç, bazen dört tümceyle ifade edilir:

- Cennetin kapısının açılması isteği
- artık küfür etmeme sözünü verme
- küfürün yeniden başlaması
- Cehenneme ya da Araf'a düşüş.

Mimolojizmin ritmi ve tonu bir yorumcudan ötekine olduğu gibi yinelenir. Mimolojizmin yorumcusu Petrus'a Brötonca ve Fransızca seslenir, böylelikle tarlakuşunun çıkarıldığı ses akışı daha fazla güçlendirilir. P'ler uç uca eklenir: "*Pêr, Pêr, Pêr, digor din, biken pec'hed na rin ! Pierre, Pierre, Pierre, ouvre-moi, je ne ferai plus de pêchés!*" (Petrus, Petrus, Petrus, kapıyı aç, artık günah işlemeyeceğim). Böylelikle Aziz'e yalnızca ismiyle (Petrus) ve sen diye seslenerek taklitçi tanıdık bir ton etkisi yaratır. Dişsil (fr. dental) sesler (digor..din..douin ket ken gibi) yinelenerek, yanına da "i" seslisi eklenerek sanki Cennet'in kapısına çekiçle vuruluyormuş etkisi yaratılır. Bu yöneme başka sözcüklerde de baş vurulur.

Tarlakuşu, Cennetin kapısının açılması için değişik yöntemlere başvurur. Örneğin, kapıya et ve ekmek bırakır. Kapı açılmayınca kuş hızla yeryüzüne döner, küfürleri uç uca ekler: "*Dié, Diu ya da Diou!*" Aslında bu sözcükler Tanrı'yı çağırırsa da yorumcular böyle bir yorumdan kaçınır, bunun yerine farklı küfür biçimlerine yer verirler. Değişik versiyonlarda tarlakuşunun kaygısı, öfkesi, hayal kırıklığı yanında incinmişliği, bıkkınlığı dile getirilir. Örneğin, "*Pec'hiñ a rin c'hoa, pec'hiñ a rin c'hoa! Toc'h kozh! (Douarnenez) Je pécherai encore, je pécherai encore ! Vieux débile!*" (Tekrar günah işleyeceğim, tekrar günah işleyeceğim! İhtiyar bunak!). Lannéanou ve Trédarzec'te derlenen iki versiyonda, kuşun içine düştüğü karaçalıların, ruhların sığınağına, Araf'a ve hatta Cehenneme bir gönderme olduğu sanılır:

"Diu, Diu, Diu, eğer içeri girersen! (Lannion). *Nom de Dieu, Nom de Dieu, j'irai en en enfer!*

Ma ene, ma ene, savaş ar bod lann ve rütben koueañ adarre! (Laneannou)". *Que mon âme (soit damnée), sur je buisson d'ajoncs il me faudra tomber encore!"*

(Tanrı Adına, Tanrı Adına, cehenneme gideceğim!

Ruhuma (lanet olsun), üstüne bu karaçalıların tekrar düşmem mi gerek!)

Karaçalı, Avrupa halk kültüründe sıklıkla kullanılır. Ruhların sığınağı olduğu ise halk inançları arasında oldukça yaygındır. Karaçalı yığınları, yeryüzünde acı çeken ölmüşlerin ruhlarının kefaret yeridir. Karaçalıların içerisinde ruhlar dolaşır. Cennetin kapısını çalan ancak içeriye alınmayan, umutsuzca dikenli çalınların arasına dönmek zorunda kalan tarlakuşu mimolojizmi bu inanıştan beslenir.

Değişik bölgelerde (ayrıca Fransa dışında kimi ülkelerde) tarlakuşu mimolojizminin biçimsel ve içeriksel olarak birbirleriyle oldukça benzeşen versiyonları yinelenir. Söz konusu mimolojizm genelleşerek toplumsal imgeleme (hem Fransa'da hem de Fransa dışında) halk şiirinin ayrılmaz bir parçası olarak yerleşmiştir.

Bir mimolojizmin işlevi ve hangi koşullarda görünür olduğu, durumu toplumun doğa karşısındaki imgelem biçimi yanında bir bakıma içselliğin dışı vurumu olan şiirsel eğilimi konusunda kimi ipuçları verir. Öyleyse Paul Sébillot'un mimolojizm konusundaki yorumunu bu çerçevede değerlendirmek gerekir: "*Köylüler, her kuşun kendi dili olduğunu söyler ve bunu kendi yöntemleriyle yorumlarlar. Bu kanatlı şarkıcıların her birine, şarkılarını taklit ederek okudukları veya biçim verdikleri tümceler yakıştırırlar. Bu yorumların neredeyse tamamı manzumdur, kafiyeleli zayıftır ve çoğu zaman bir düşünce bakımından zayıftır; yine de tarlakuşu ile ilgili kısa formüllerden biri gibi birer gerçek*

duadırlar, bir tür kırsal özellikli şiire uzak değillerdir.” (Sébillot 1967:145). Mimolojizm olarak adlandırılan ve sınıflandırılan kısa ve şiir formu biçimler özetle böyle tanımlanmaktadır. Çoğunlukla özne ve nesne arasındaki bağ doğal bir ortamda kurulur; bu ortam mimolojizmin kaynağıdır: “*Pancarları çapalarken, yorulduğumuzda, sırtımız ağrıdığında ayağa kalkıp biraz mola verdikten sonra etrafımızdaki kır seslerini dinlerdik, göğe yükselen ve öylesine öten tarlakuşunu duyardık. Tarlakuşunun ötüşü bize şunun gibi bir şey olduğu izlenimini verirdi: “Petrus, Petrus, Petrus, bana kapıyı aç, bana kapıyı aç, bana kapıyı aç, Petrus, aç kapıyı, Petrus, Petrus, Petrus, bana kapıyı aç, bana kapıyı aç...”* (Giraudon 2008: 86). Mimolojizm doğayı taklit etmenin, üzerinde bir dizi yorum yapmanın, kısa öyküler yaratmanın ötesinde kimi zaman bir ahlak dersi vermek ya da hane içinde çocukların eğitimi amacıyla kullanılır. Giraudon’un söylediği gibi, örneğin kış ayları tarlakuşu olmadığında ötüş biçimi bir efsane formunda çocuklara anlatılır. Örneğin, tarlakuşunun kökensel olarak Cennet’in anahtarını elinde nasıl elinde bulundurduğu ve neden sonradan bu işini kaybettiği açıklanır. Anlatısına biraz fazla gerçeklik kazandırmak amacıyla tarlakuşunun ötüşünü taklit eden kişi sözlerle yetinmeyip kollarını çırparak ve ardından Araf ya da Cehennem’e inme hareketlerini yaparak kendisini kuşla özdeşleştirir. Ardından çocuklara verilen ahlak dersi gelir: “*Görüyorsun işte, küfür edersen senin başına da bunlar gelir”*. Bu türden kısa etiyolojik özellikli öykülerle çocuklar bu biçimde eğitilir. Evde verilen böyle bir eğitim biçimi yanında çocuklar tarlalarda, kırlarda kuşları gözlemlemeyi, onları tanımayı, uçuş biçimlerini öğrenir, hava durumuyla ilgili çıkarımlar yaparlar. Öyleyse mimolojizmler yalın birer şiir formunda kısa biçimler olmanın ötesinde eğitimin de bir parçası yapılırlar.

Böyle bir mimolojizm anlayışı Genette’in tanımladığı gibi, dil taklide dayanır ya da dayanmaz ikilemi üzerine oturtulan mimolojizm anlayışından farklıdır. Buradaki yaklaşıma uyan tek tanımlama, *sessel mimolojizm* ayrımına göre yazı, söz gibi belirttiği objelerin taklidine dayanır düşüncesidir (Genette 1976:91). Ancak böyle bir tanımlama mimolojizmi yansıma sözcükle özdeşleştirmek demektir. Oysa halk mimolojizmi taklit edilen seslerin mikro anlatılara dönüştürülmesi ve türselleşmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir tanımlama satır aralarında Genette’in de belirttiği gibi göstergenin bir “*yorumu*” (Genette 1976:330) düşüncesini içermektedir. Bu anlamda mimolojizm “*toplumların dehasını*” (Genette 1976:330) yansıtan bir dolayımıdır.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik komite onayına gerek bulunmamaktadır.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Amade, Jean, “Le Langage des bêtes en Catalogne”, Revue Catalane, no 2, 1907.
- Arnaud, Félix, Recueil de proverbes de la Grande-Lande. Groupement des amis de FA, Bordeaux, 1965.
- Dufays, Jean-Louis, “Mimologisme” et spiritualité dans En sabots”, Textyles, Revue des lettres belges de langue française, no 6, 1989.
- Genette, Gérard, Mimologiques, Seuil, 1976.
- Giraudon, Daniel, “L’alouette droit dans les cieus, étude d’un mimologisme” in: G. Buron, H. Le Bihan, B. Merdrignac, A travers les îles celtiques = A-dreuz an inizi keltiek = Per insulas scotticas: Mélanges à la mémoire de Gwénaél Le Duc, 12, Presses Universitaires de Rennes, 2008.
- Giraudon, Daniel, “Ornithonymes et breton populaire. Des cris, des couleurs, des mœurs et des genres”, La Bretagne Linguistique, no 13, 2004.
- Giraudon, Daniel, L’ajonc sur le bout de la lande, Philippe Jarnoux. La lande: un paysage au gré des hommes, Centre de Recherche Bretonne et Celtique / Parc naturel régional d’Armorique, 2008.
- Goergen, Philippe, “Antonin Perbosc, Le Langage des bêtes, mimologismes populaires d’Occitanie et de Catalogne”, in: Gradhiva: revue d’histoire et d’archives de l’anthropologie, no 7, 1989.

- Gros, Jules, *Le trésor du breton parlé*, éditions Skol Vreizh, et Imprim, 1989.
- Kabakova, Galina, *D'un conte l'autre*, Flies, France, 2018.
- Kabakova, Galina, "J'serons pris ! J'serons pris" chante la brouette: les "mimologismes" dans le folklore européen", *Verba sonandi: étude de la représentation linguistique des cris d'animaux*, PUP, 2017.
- Šmitek, Zmago, "Quand toutes les plantes pouvaient parler: la Création du Monde dans les légendes étiologiques slovènes", *Contes et légendes étiologiques dans l'espace européen*, Pippa, Flies France, 2013.
- Perbosc Antonin, "Le langage des bêtes: Mimologismes populaires d'Occitanie", *Tradition*, vol. 18, 1904.
- Rakhilina, Ekaterina, Irina Kor Chahine, Jean-Marie Merle, *Verba sonandi Représentation linguistique des cris d'animaux*, Presses Universitaires de Provence, 2017.
- Sébillot, Paul, *Traditions et superstitions de la Haute-Bretagne*, tome 2, Maisonneuve et Larose, 1967.
- Sauvé, Léopold, *Proverbes et dictons de la Basse-Bretagne*, Genève, Slatkine, 1980.
- Thénèze, Marie-Louise ve Delarue, Paul, *Le conte populaire français*, Maisonneuve et Larose, 1964.
- Voigt, Vilmos, "le langage des cloches en Europe", in *Cloches et Sonnaillies*, Mythologie, ethnologie et art campanaire, Edisud, 1992.